

Голові спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(вулиця Січових Стрільців, 52-А, м. Київ,
04053)

Бацуровська Ілона Вікторівна
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інтелектуальних систем та
цифрових технологій,
Академія праці, соціальних відносин і туризму

ВІДГУК

офіційного опонента, *доктора педагогічних наук, професора,*
професора кафедри інтелектуальних систем та цифрових технологій
Академії праці, соціальних відносин і туризму

Бацуровської Ілони Вікторівни

на дисертаційне дослідження **Бодома Гаррета Рахматовича**
*«Управління розвитком цифрової компетентності керівників закладів
загальної середньої освіти в умовах методичної роботи територіальних
громад»* подане до

захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДЗВО «Університет менеджменту
освіти» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 – Освітні, педагогічні науки

Загальна характеристика дисертації. Дисертаційне дослідження Бодома Гаррета Рахматовича присвячене вирішенню складної й соціально значущої науково-практичної проблеми — управлінню розвитком цифрової компетентності керівників закладів загальної середньої освіти в умовах методичної роботи територіальних громад. Актуальність теми зумовлена інтенсивною цифровою трансформацією освітнього середовища, зростанням ролі цифрової безпеки в умовах воєнного стану, необхідністю модернізації управлінських підходів та оновлення професійних компетентностей керівників ЗЗСО відповідно до стратегічних документів державної освітньої політики. У сучасних умовах цифровізації, децентралізації та підвищення автономії громад цифрова компетентність керівників стає ключовим чинником ефективності управління, організації методичної роботи та забезпечення сталого розвитку шкільної освіти, що повністю підтверджується положеннями Концепції розвитку цифрових компетентностей (2021), Професійного стандарту керівника ЗЗСО (2021), Закону України «Про освіту» (2017), Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020) та іншими нормативними актами.

Проведене дисертантом дослідження відповідає сучасним науковим тенденціям, світовим аналітичним доповідям OECD, UNESCO, EIT Digital щодо цифрової грамотності та цифрового лідерства, а також національним

пріоритетам цифрової трансформації освіти й потребам розвитку територіальних громад. У роботі обґрунтовано системні суперечності між вимогами до цифрової готовності керівників ЗЗСО та недостатністю науково-обґрунтованих управлінських моделей, а також показано необхідність методичної підтримки керівників у контексті нових завдань, що стоять перед громадами.

Зв'язок дослідження з науковими програмами підтверджується тим, що тему дисертації затверджено вченою радою ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (протокол № 2 від 22.02.2022) та погоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 2 від 29.04.2022)

Зміст роботи органічно інтегрується у стратегічні напрями наукових досліджень НАПН України, зокрема щодо цифровізації управління освітою, розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників та модернізації системи підвищення кваліфікації.

Таким чином, актуальність дослідження є об'єктивно зумовленою сучасними викликами, а його змістовий зв'язок із державними й інституційними науковими програмами свідчить про його своєчасність, практичну значущість і відповідність пріоритетам розвитку педагогічної науки та освітньої галузі України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертаційній роботі Бодома Гаррета Рахматовича, відзначаються високим рівнем теоретичної та емпіричної обґрунтованості. Дисертант здійснив комплексний аналіз сучасних наукових підходів до проблеми цифрової компетентності керівників закладів загальної середньої освіти, управління цифровою трансформацією та організації методичної роботи територіальних громад. Ретельно систематизовано наукові джерела, нормативно-правові документи та міжнародні аналітичні звіти, що забезпечило цілісність авторської концепції та її логічне теоретичне підґрунтя.

У роботі чітко обґрунтовано структурні компоненти цифрової компетентності керівників ЗЗСО, визначено критерії, показники та рівні її розвитку, що свідчить про концептуальну завершеність теоретичного блоку дослідження. Значущим є розроблення та теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі управління розвитком цифрової competence, яка характеризується внутрішньою логікою, системністю та узгодженістю її ключових елементів. Автор переконливо доводить необхідність визначених організаційно-методичних умов, спираючись на сучасні наукові підходи й практичні потреби освітнього середовища.

Емпірична частина дослідження засвідчує високу якість методичного забезпечення експерименту та коректність використання діагностичних інструментів. Педагогічний експеримент проведено на кількох етапах, що дозволило автору простежити динаміку розвитку цифрової компетентності керівників, підтвердити ефективність запропонованої моделі та отримати статистично значущі результати. Використання методів математичної статистики (зокрема, порівняння дисперсій за критерієм Фішера) забезпечило наукову достовірність та об'єктивність висновків.

Рекомендації, подані в дисертації, сформовано на основі ретельного аналізу результатів експерименту та узагальнення досвіду впровадження авторського проєкту «Альфа» у закладах освіти. Вони відзначаються практичною спрямованістю, релевантністю сучасним викликам цифрової трансформації та можуть бути використані методичними службами, центрами професійного розвитку та органами управління освітою.

Отже, наукові положення, висновки й рекомендації дисертації є ретельно обґрунтованими, логічно узгодженими, методологічно вивіреними та повністю відповідають вимогам, що висуваються до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності у цілому. Дисертаційне дослідження Бодома Гаррета Рахматовича відзначається логічною структурою, високим рівнем наукової організації матеріалу та продуманою послідовністю викладу. Зміст дисертації є цілісним, методологічно узгодженим та повністю відповідає заявленій темі, меті й завданням. Кожен із трьох розділів доповнює попередній, у комплексі формуючи завершену наукову концепцію управління розвитком цифрової компетентності керівників ЗЗСО в умовах методичної роботи територіальних громад.

Перший розділ присвячений теоретичним засадам дослідження та містить ґрунтовний аналіз наукових джерел з проблем цифровізації управління освітою, розвитку цифрової компетентності педагогічних працівників і керівників, а також організації методичної роботи в територіальних громадах. Автором детально розкрито понятійно-категоріальний апарат дослідження, проаналізовано сучасні моделі цифрового лідерства, вітчизняний і міжнародний досвід цифрової трансформації управлінських процесів. Важливим є представлення системи сучасних суперечностей, що зумовлюють актуальність теми, а також логічне обґрунтування необхідності створення науково вивіреної моделі управління розвитком цифрової компетентності керівників ЗЗСО. Теоретичний розділ вирізняється повнотою, структурованістю та глибиною опрацювання джерел.

Другий розділ має методичний характер і спрямований на визначення внутрішньої структури цифрової компетентності керівників закладів загальної середньої освіти. Автор переконливо обґрунтовує виділені компоненти, критерії, показники та рівні її розвитку. Значну увагу приділено формуванню організаційно-методичних умов, які забезпечують ефективність управлінського впливу на розвиток цифрової компетентності керівників у контексті діяльності територіальних громад. Дисертант демонструє здатність до моделювання, створюючи структурно-функціональну модель управління розвитком цифрової компетентності, що вирізняється системністю, логічною впорядкованістю та практичною релевантністю. Розділ містить вагомую методологічну цінність і забезпечує наукове підґрунтя для подальшої експериментальної роботи.

Третій розділ присвячено експериментальній перевірці запропонованої моделі. Висвітлено етапи педагогічного експерименту, характеристики вибірки, методи збору емпіричних даних та способи їх статистичного опрацювання. Дисертант демонструє високий рівень володіння методами педагогічних досліджень, забезпечуючи достовірність і валідність отриманих результатів. Емпіричні дані переконливо свідчать про позитивну динаміку розвитку цифрової компетентності керівників у експериментальних групах, що підтверджує ефективність визначених організаційно-методичних умов і структурно-функціональної моделі. Важливою складовою третього розділу є методичні рекомендації, які характеризуються практичністю, чіткістю та потенціалом для широкого впровадження у діяльність методичних служб громад та центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Узагальнюючи, слід зазначити, що дисертація є логічно завершеним, комплексним і науково обґрунтованим дослідженням, у якому теоретична, методична та експериментальна частини органічно пов'язані між собою. Робота містить концептуальну новизну, практичну значущість і відповідає вимогам, установленим до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами. Дисертаційне дослідження вирізняється суттєвою науковою новизною, яка полягає у комплексному теоретико-методологічному обґрунтуванні та експериментальній перевірці структурно-функціональної моделі управління розвитком цифрової компетентності керівників ЗЗСО в умовах методичної роботи територіальних громад. Автор уперше системно визначив і концептуалізував взаємопов'язані компоненти цифрової компетентності керівників (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-технологічний, комунікативний, рефлексивний), обґрунтував критерії,

показники та рівні її розвитку, а також обґрунтував організаційно-методичні умови, що забезпечують результативність управлінського впливу в умовах децентралізації. Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням валідних методів педагогічного експерименту, поетапною діагностикою рівнів цифрової компетентності, застосуванням методів математичної статистики та позитивними результатами впровадження авторського проєкту, що підтверджує наукову обґрунтованість, стійкість і практичну релевантність сформульованих положень.

Значення отриманих дослідницьких результатів для науки і практики освітньої діяльності. Результати дисертаційного дослідження мають вагомe значення як для розвитку сучасної педагогічної науки, так і для практики управління освітою, оскільки забезпечують науково обґрунтовану основу для формування та розвитку цифрової компетентності керівників закладів загальної середньої освіти у контексті цифрової трансформації та децентралізації. Запропонована структурно-функціональна модель, визначені організаційно-методичні умови та методичні рекомендації створюють цілісний інструментарій для підвищення ефективності управлінської діяльності керівників, удосконалення роботи методичних служб територіальних громад і модернізації освітнього менеджменту в умовах цифровізації. Практичним результатом є також успішне впровадження авторського проєкту, що підтверджує можливість масштабування здобутих напрацювань у системі післядипломної освіти, центрах професійного розвитку та органах місцевого управління освітою.

Повнота висвітлення основних наукових результатів у публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження отримали повне й всебічне висвітлення в наукових публікаціях здобувача, що свідчить про належний рівень апробації та відповідність академічним вимогам. У статтях, опублікованих у фахових виданнях, дисертант послідовно розкрив теоретичні засади управління розвитком цифрової компетентності керівників, методичні положення щодо її формування, результати діагностування та ключові етапи експериментальної перевірки моделі. Представлені публікації відображають усі структурні компоненти дослідження — від теоретичного обґрунтування до практичної реалізації та узагальнення рекомендацій, що забезпечує їх змістову повноту та відповідність тематиці дисертації.

Академічна доброчесність. У процесі ознайомлення зі змістом дисертаційного дослідження порушень академічної доброчесності не виявлено: робота містить результати власних наукових напрацювань здобувача, всі запозичення коректно оформлені, посилання на джерела подано відповідно до вимог, а представлені дані та результати експерименту є

автентичними та належним чином обґрунтованими. Структура та зміст дисертації не містять ознак плагіату, фальсифікації чи фабрикації результатів дослідження, що свідчить про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Бодома Гаррета Рахматовича, можна висловити деякі зауваження та побажання:

1. На стор. 117–129 подано перелік та характеристику організаційно-методичних умов розвитку цифрової компетентності керівників. Разом з тим взаємозв'язки між цими умовами, їхня пріоритетність та можливі сценарії взаємного підсилення описані лаконічно. Доцільно було б розширити пояснення механізмів інтеграції цих умов у системі методичної роботи, особливо з урахуванням різних моделей управління в громадах. Це сприяло б підвищенню прогностичної цінності моделі.

2. На стор. 158–183 наведено розгортання педагогічного експерименту, однак недостатньо деталізовано, як саме враховувалися відмінності між громадами із різними рівнями цифрової інфраструктури. Водночас у практиці впровадження (довідки про апробацію) такі відмінності є суттєвими. Детальніший аналіз цих ризиків дозволив би краще окреслити межі застосовності моделі та можливості її адаптації.

3. У методичних рекомендаціях (стор. 184–197) подано узагальнені напрями удосконалення управління цифровою компетентністю, проте бракує прикладів конкретних управлінських рішень або кейсів із практики громад, які згадані у довідках про впровадження (зокрема Запорізька та Полтавська області). Такі приклади могли б підсилити практичну вагомість і прикладний характер рекомендацій.

4. У розділі, присвяченому теоретичним засадам (стор. 57–74), дисертант достатньо ґрунтовно розглядає внутрішні чинники розвитку цифрової компетентності керівника, однак взаємодія керівника з зовнішніми стейкхолдерами (органами влади, батьківською спільнотою, громадськими структурами) окреслена фрагментарно. З огляду на сучасні вимоги освітнього менеджменту та цифрової відкритості такі аспекти могли б бути розкриті ширше, з урахуванням підходів, представлених у статтях здобувача.

Висловлені зауваження та побажання спрямовані на вдосконалення дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновок. Аналіз дисертації та наукових праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Бодома Гаррета Рахматовича на тему «Управління розвитком цифрової компетентності керівників закладів загальної середньої освіти в умовах методичної роботи територіальних громад» є

самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичну й практичну значущість для педагогічної науки та управлінської практики в галузі цифрової трансформації освіти. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), пунктам 6–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., зі змінами), а її автор – Бодом Гаррет Рахматович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри інтелектуальних
систем та цифрових технологій
Академії праці, соціальних
відносин і туризму

Ілона БАЦУРОВСЬКА

